

Revittyjen pehmolelujen kertomaa: verkkokeskustelua taidekasvatuksesta

Tarja Pääjoki

*Artikkeli käsittelee suomalaista taidekasvatusta yhtenä psykokulttuurin ilmenemis-
muotona. Lähdeaineistona on Helsingin Sanomissa vuonna 2008 käyty verkkokes-
kustelu, joka heräsi lehden uutisoitua helsinkiläisestä taidekasvatustyöpajasta ja
siellä harjoitetusta ohjatusta pehmolelujen silpomisesta. Verkkokeskustelussa esiin-
tuodut käsitykset taiteesta ja taidekasvatuksen rajoista kytkeytyivät usein kysymyk-
seen siitä, miten lasten ja nuorten tulisi ilmaista itseään taiteellisessa toiminnassa.
Keskustelijoiden näkemyksistä on erotettavissa tunnustamisen ja todistamisen käsit-
teet, kun he tulkitsevat taidetyöpajan nuoria oman kokemustodellisuutensa paljasta-
jina.*

Johdanto

Taidekasvatusta on kuulunut yhteiskunnallisesti ja julkisuuden näkökulmasta marginaaliin. Se on liitetty viihtymiseen ja hyviin harrastuksiin sekä kehittävään toimintaan. Taidekasvatuksen ja taiteellisen toiminnan roolit ovat kuitenkin muuttumassa. Tähän ovat vaikuttaneet yleinen kulttuuripoliittinen muutos ja nykytaiteen muodot, jotka kyseenalaistavat taiteen autonomisuuden suhteessa muihin elämänalueisiin. Nykytaide herättää julkista väittelyä ja jopa ”mediakohua”. Toisaalta taiteet liitetään osaksi hyvinvointipolitiikkaa ja taiteelliset menetelmät ovat jonkin verran käytössä eri ammattialoilla, kuten opetus, hoito- ja sosiaalityössä. (Pääjoki 2006, 57–58; Liikanen 2010; Jyränki & Kalha 2009, 117.)

Tässä artikkelissa keskityn tarkastelemaan taidekasvatusta ja taiteellisen toiminnan julkisuuden problematiikkaa suhteessa kulttuurin yksilöllistymiseen, mihin liittyy henkilökohtaisen ja intiimin työntymisen julkisen alueelle. Taiteellisella toiminnalla tarkoitan sellaista toimintaa, joka sisältää taiteeseen liitettäviä piirteitä, mutta jota taidemaailma ei varsinaisesti luokittele taiteeksi. Rajat sen suhteen, mitä pidetään milloinkin taiteena, ovat kuitenkin häilyviä ja tilannesidonnaisia. Kasvava kiinnostus yksityisen minän kokemuksista ja minäpuheen lisääntyminen ovat näkyneet sekä taiteessa, akateemisessa tutkimuksessa että mediajulkisuudessa. Tämä lienee osittain seurausta 1960-luvulla alkaneesta terapiakulttuurisesta käänteestä, jolloin psykoterapian ihanteet avoimuudesta levisivät koko kulttuuriin. (Kujansivu & Saarenmaa 2007, 10; Kivivuori 1992, 15.)

Kysyn, näkyykö niin sanottu terapia- tai psykokulttuuri käsityksissä lapsille ja nuorille suunnatusta taidekasvatuksesta. Oletuksenani on, että terapiakulttuuriset tavat sanoittaa ja tulkita taidekasvatustoimintaa ovat vahvistumassa. Terapia- ja psykokulttuuri tarkoittavat ammattiterapeuttien ja psykologian käsitteiden, toimintakäytäntöjen ja näkemysten liukumista muille kuin hoitotyön alueille, ja terapiakulttuurille on luonteenomaista, että asioita tarkastellaan julkisuudessa yksilönäkökulmasta ja ongelmia käsitellään yksilölähtöisinä tai

-keskeisinä (Sumiala-Seppänen 2007, 117). Se ei siis tarkoita psykologisen tai psykiatrisen yhteisön sisäistä kulttuuria, psykiatria tieteenä tai mielenterveysongelmaisten tai terapeuttien kulttuuria (Kivivuori 1999, 18). Nostan terapiakulttuurin piirteistä analyysini välineiksi erityisesti tunnustamisen ja todistamisen näkökulmat ja terapiakulttuurin medioitumisen. Oletan, että taidekasvatuksessa voi nähdä terapiakulttuurille tyypillisen henkilökohtaisen avautumisen ihanteen, johon liittyy *tunnustuksellinen* ja *todistuksellinen* henkilökohtainen puhe, joita ilmentävät iltapäivä- ja juorulehdet, tosi-tv ja sosiaaliset mediat.

Terapiakulttuuriin liittyvällä tunnustamisella tarkoitetaan itsestä puhumista ja oman toiminnan arvioitavaksi asettamista julkisesti. Tunnustava subjekti kertoo, mitä on tehnyt. Todistamisessa puolestaan on kyse koetun ja nähdyn esiin tuomisesta ja toteennäyttämisestä. Siinä subjekti kysyy, mitä minun nähteni tai minulle on tapahtunut. Tunnustusten sisältö on lähtökohtaisesti intuiimi, kun taas todistuksilla on laajempi yhteiskunnallinen ulottuvuus. Molemmat käsitteet liittyvät sekä yksilön itseilmaisuun että yhteisölliseen toimintaan. (Kujansivu & Saarenmaa 2007, 11–13.) Oma lajinsa on medioitu tunnustaminen, joka tapahtuu televisiossa, sanomalehdissä ja internetissä, jota ohjaavat media-alan ammattilaiset, kuten tuottajat, toimittajat ja juontajat. Olennaista medioituun tunnustamiseen osallistumisessa on oman yksityisen tilan avaaminen julkiseksi mahdollisimman avomielisesti. Medioitua tunnustamista on kritisoitu siitä, että se ei ensisijaisesti palvele yksilön tarpeita, vaan luo valtarakenteita, jotka normittavat yksilöiden tunne-elämää. Vastaanottajat jakavat hyväksyntää ja tuomioita yksilöllisille tunteille, teoille ja kokemuksille. (Sumiala-Seppänen 2007, 178.)

Historiallisesti tunnustaminen ja todistaminen liittyvät länsimaisessa kulttuurissa sekä oikeusjärjestelmien toimintaan että kristilliseen ja erityisesti katoliseen perinteeseen (vrt. Hartman 2005). Tunnustus ja todistus ovat molemmat ”omissa nimissä” tehtyjä tekoja, jotka tuottavat subjektia ja kiinnostavat hänet ja tunnustuksen tai todistuksen ”totuuteen”. Molemmat myös pyrkivät sitouttamaan tähän totuuteen vastaanottajansa, jolla on tärkeä asema tapahtumassa. Toisaalta medioiduille tunnustuksille ja todistuksille on ominaista, että ne murtavat erottelua faktan ja fiktion sekä taiteen ja viihteen välillä. (Kujansivu & Saarenmaa 2007, 11.)

Aineistonani on taidekasvatustyöpajaa koskeva uutisartikkeli ”Kuole, pehmolelu, kuole!”, joka julkaistiin *Helsingin Sanomissa* pyhäinpäivän aattona 1.11.2008 ja artikkelin pohjalta samalla otsikolla käyty *Helsingin Sanomien* lukijoiden verkkokeskustelu aikavälillä 1.–9.11.2008. Tässä aineistossa tulostettuja sivuja on 60 (10p, riviväli 1) ja käytettyjä puheenvuoroja 110. Materiaalia työpajan uutisoinnin ja verkkokeskustelun sekä mielipidekirjoittelun osalta olisi ollut käytettävissä kuitenkin kolminkertainen määrä. Olen rajannut analyysin ensimmäisenä käynnistyneeseen verkkokeskusteluun, koska siihen osallistui moninainen lukijajoukko, joka tuo eri näkökulmat esiin. Ensireaktiot ovat kärjistyneempiä kuin keskustelun jatkuttua muiden otsikoiden alla. Samat teemat kuitenkin toistuivat läpi koko keskustelun. Myöhemmässä keskustelussa on enemmän ammattilaisten kommentteja kuin alkupäässä.

Syksyllä 2008 *Helsingin Sanomat* siis uutisoi lastenkulttuurikeskus Annantalon järjestämästä työpajasta, jossa 9. luokkalaiset, 15-vuotiaat peruskoululaiset käsitelivät taidekasvattaja Anne Rossi-Horton ohjauksessa kauhuteemaa. Työpaja oli osa kouluopetusta eli ei kuulunut vapaaseen harrastustoimintaan ja siihen osallistuttiin luokittain. Suna Vuoren kirjoittamassa artikkelissa työpajaa kuvataan tehtävänannolla: ”Jotain kamalaa on tapahtunut. Te itse päätätte, onko se kamala jotain pientä vai jotain suurta ja näkyvää”. Laajassa, lähes sivun kokoisessa artikkelissa on haastateltu oppilaita ja kuvattu työskentelyä. Juttua on

kuvitettu usealla värikuvalla. Tekstissä on myös haastateltu työpajan vetäjää ja kuvataan hänen menetelmänsä, jossa käytetään vanhoja pehmoleluja.

Kuole, pehmolelu, kuole! Nuorten taidetyöpajassa nousevat pintaan seksi ja väkivalta. Peruskoulun 9-luokkalaiset tutkivat lelujen kautta kulttuuria ja kauhua. Mitä saadaan, kun laitetaan samaan huoneeseen läjä teinejä, läjä vanhoja karvaleluja, läjä saksia ja muita askarteluvälineitä sekä lupa tehdä leluille mitä tahansa? Tekoverta ja langanpätkiä. Näkyviä sukupuolitunnuksia, irti revittyjä raajoja ja puhkottuja silmiä. Pidäkkeetöntä riemua. Keskitettyntä tuunaamista. Paljaita tunteita, sensuroimattomia viettejä sekä perspektiivi siihen, mistä nuorten maailmassa puhutaan. Menetetty viattomuus. [– –] (Vuori 2008.)

Uutisointia seurasi vilkas keskustelu sekä lehden palstoilla että verkkosivuilla. Keräsin keskusteluaineiston tutkimustyötä varten heti sen ilmestyessä, sillä Suomessa on tuskin koskaan aiemmin virinnyt yhtä laajaa julkista debattia taidekasvatuksen sisällöistä ja tavoitteista. Artikkelin synnytti lukuisia kommenttiartikkeleita ja mielipidekirjoituksia painettuun lehteen, joiden pohjalta aukesi useita verkkokeskusteluita. *Helsingin Sanomat* otti teeman myös kulttuurisivuillaan käyttämänsä raadin arvioitavaksi kysymällä: ”Sopiiko pehmolelainten leikkeleminen taidekasvatukseen?”

Verkkokeskustelussa oli mukana sekä isiä, äitejä ja isoäitejä että niin sanottuja tavallisia lukijoita ja taidekasvatuksen ja taiteen ammattilaisia. Osa kirjoitti omalla nimellään, osa kätkeytyi nimimerkin taakse. Yksi näkyvä keskusteluun osallistuja oli kirjailija Leena Krohn, joka on ottanut kantaa taiteeseen liittyviin eettisiin kysymyksiin muutenkin (Krohn 1992 ja 2004). Myös toimittaja Vuori ja työpajan vetäjä Rossi-Horto osallistuivat keskusteluun ja niin tein itsekin osallistuen muutamalla puheenvuorolla sekä lehti- että verkkokirjoitteluun. Joidenkin kirjoittajien kommentit olivat yksittäisiä, toiset kirjoittajat osallistuivat keskusteluun toistuvasti. Olen päätenyt poimimaan sitaatteja yksittäisistä puheenvuoroista, mikä ei tee täysin oikeutta merkityskokonaisuuksille, erityisesti keskustelun jatkumolle. Sitaatit kuitenkin kuvaavat keskustelun luonnetta mielestäni hyvin.

Verkkokeskustelu ja muu kirjoittelu oli vahvasti polarisoitunutta. Kirjoittajat ottivat kantaa työpajan puolesta tai sitä vastaan ja sivusivat samalla taidekasvatuksen tehtäviä ja taiteen rajoja. Enemmistö kritisoi työpajaa. Keskustelun kiihkeyteen vaikuttivat osaltaan Suomessa tapahtuneet kouluampumistapaukset, sillä sekä Jokelaan (7.3.2007) että Kauhajokeen (23.8.2008) viitattiin puheenvuoroissa toistuvasti. Pohdittiin, voiko pehmolelutyöpajan kaltainen taidekasvatustoiminta ehkäistä tai synnyttää väkivaltaista käytöstä. Taidekasvatuksen, taiteen ja terapian suhteista käytiin paljon väittelyä.

Vastuutonta! Aivan uskomatonta, että tällaista toimintaa harjoitetaan. Varmaan tämäkin ”taidekasvattaja” saa palkkansa kaupungilta ja sitä tietä veronmaksajilta. Eikö Jokelan ja Kauhajoen tapahtumista todellakaan opittu mitään? Tässähän nimenomaan rohkaistaan nuoria ihmisiä väkivaltaan ja jopa eläinräkkäykseen. Ällöttävää ja aivan sairasta sadismia! – Herätkää nyt hyvänen aika nuorisokasvattajat ja eläinsuojelijat!

Surullista 1.11.2008

Harvinaisen kuvottava. *Olipa todella vastenmielinen artikkeli. Vai muka taidekasvatusta...? kaikkea sitä kulttuurin nimessä tehdään! Yök.*

Nonnarita 1.11.2008

Taidekasvatus ei ole yhtä kuin taideterapia! [– –] *Taidekasvatus on muuttunut Annantalon tapauksessakin – väärin perustein ja väärissä käsissä – ”taideterapiaksi”, siis joksikin joka saa taideterapian nimen. Tällä ei ole kuin vammauttavia vaikutuksia. Taidekasvattaja ei ole taideterapeutti.*

Timo Parkkonen, taidekasvattaja 4.11.2008

Jos... *Jos oma 15-vuotias minäni [– –] olisi laitettu tuollaselle ”repimiskurssille”, niin voin sanoa, ettei siinä olisi mikään nalle joutunut revityksi. Olikohan taidekasvattaja lähettänyt minut jollekin psykologille, kun en kerata olisi ”osannut käsitellä pelkojani”? [– –]*

Kylähullutar 5.11.2008

Pidän työpajan uutisoinnista käytyä keskustelua peilipintana, joka heijastaa laajempaa kulttuurista muutosta taidekasvatuksessa. Pohdin lasten taiteelliseen toimijuuteen ja taidekasvatukseen liittyviä kysymyksiä tämän yksittäisen tapauksen valossa. Korostan, etten analysoi kyseistä työpajaa tai siihen osallistuneiden toimintaa, vaan julkaistua keskustelua. Työpajan ja taidekasvatustoiminnan arvioiminen lehtikirjoittelun ja verkkokeskustelun perusteella ei ole tutkimuksellisesti oikeutettua, vaan olisi edellyttänyt toisenlaista aineistonkeruuta. Tämän toin esiin jo osallistuessani omalla nimelläni verkkokeskusteluun, sillä olin huolestunut oppilaiden hyvinvoinnista uutisoinnin ja verkkokeskustelun aikana (6.11.2008 Väittelyn sijaan pohdintaa). Artikkelini tavoitteena on nostaa yksi kysymys taidekasvatusta koskevaan keskusteluun: miten kasvatuksen kontekstissa tehtyyn lasten ja nuorten taiteeseen pitäisi suhtautua mediajulkisuuden näkökulmasta? Tämän kysymyksen pariin minut on osin johtanut työtehtäväni taidekasvatuksen käytäntöjä arvioivana tutkijana: olen törmännyt mediajulkisuuteen yhtenä tärkeänä taidekasvatusprojektien menestyksen kriteerinä rahoittajatahoille raportoitaessa. Pehmolelu-työpajan synnyttämä keskustelu toi esiin, että suhde julkisuuteen on taidekasvatuksen ammattilaisille ajankohtainen. Artikkelini tutkimustehtävä toki ei tee tyhjäksi taidekasvatustoimintaa suunnittelevien ja toteuttavien aikuisten eettistä vastuuta laajemmin.

Keräämäni aineisto on moninainen ja laaja. Mahdollisia teemoja olisi ollut useita, mutta rajaan tarkasteluni seuraaviin kysymyksiin: Miten mediajulkisuuteen suhtauduttiin? Miten keskustelussa tulkittiin ilmaisun henkilökohtaisuutta suhteessa julkiseen oman itsen paljastamiseen eli tunnustamiseen tai ympäröivän maailman tilan todistamiseen? Millaisia lapsikäisyyksiä keskustelusta on luettavissa? Millaisia taidekäsitteitä keskustelu sisältää? Näihin kysymyksiin etsin vastauksia erityisesti analysoimalla, miten pehmolelujen työstämiseen suhtauduttiin ja miten niiden ”tuunaamisesta” kirjoitettiin.

Pehmolelujen raatelua mediassa – tunnustuksia ja todistuksia

Pehmolelutyöpaja sai julkisuutta tavalla, joka on taidekasvattajille uutta, vaikka mediajulkisuus on lasten- ja nuortenkulttuurin alueella tavoiteltua. Taidekasvattajat pyrkivät tiedottamaan taiteellisesta toiminnasta medioille siksi, että lasten ja nuorten oma kulttuuri saisi

näkyvyyttä ja arvostusta. Toiveena on, että tekijöiden oma ääni pääsisi kuuluviin ja aikuiset tietäisivät enemmän lasten ja nuorten näkemyksistä ja elämästä. Julkisuuden arvellaan myös kasvattavan lasten ja nuorten osallisuutta sekä taidemaailmassa että yleisemmin yhteiskunnassa.

Missä määrin taidekasvatuksen kontekstissa tehty lasten ja nuorten taide on henkilökohtaista ja yksilöllistä ja miten siihen pitäisi medioitumisen ja julkisuuden näkökulmasta suhtautua? Julkisuuden sensaatiohakuisuus tulee esiin sekä *Helsingin Sanomien* ensimmäisessä artikkelissa että sitä seuranneessa runsaassa kirjoittelussa. Erityisesti taidekasvattajat kritisoivat sävyä, jolla työpajasta uutisoitiin ja keskusteltiin. Heidän mielestään sekä oppilaiden että ohjaajan yksityisyyttä loukattiin tuntematta taustoja tarkemmin. Monille ammattilaisille taidekasvatuksessa tapahtuva toiminta oli luonteeltaan henkilökohtaista eikä olisi kuulunut julkisuuteen.

Liikaa sensaatiohakuisuutta! *Ihmettelin jutussa toimittajan tyyliä uutisoida työpajasta; KUOLE PEHMOLELU, KUOLE! ja suuret brutaalit kuvat päälle silvotuista pehmoleluista [– –].*

Susku, taideohjaaja 3.11.2008

Taideaineet ahdingossa [– –] *Jutun kuvaamaa tilannetta kauhistun, se on kaukana siitä mitä taidekasvattajana haluan lapsille ja nuorille tarjota. Mutta epäilen, että näin herkissä työpajoissa toimittaja ei voi olla ollenkaan läsnä pilaamatta työpajan herkkää ja välttämättä luottamuksellista tunnelmaa – jolloin seuraukset muodostuvat kuvatun kaltaisiksi.*

Pirkko Iso-Markku, taidekasvattaja 4.11.2008

Mitä taidekasvatus ei kaipaa. *Taidekasvatus ei todellakaan kaipaa lööppejä, ei lööppitilaa, ei asiayhteyksistä irrotettua hölynpölyä, eikä myöskään tämän-tyyppistä keskustelua, jossa väännetään peistä tietämättöminä siitä onko tuossa opetussysteemissä kyse lainkaan siitä mistä keskustellaan. [– –]*

Taidekasvattaja 3.11.2008

Aineistossani toistuvat tulkinnat julkisen paljastumisen ja paljastamisen oikeutuksesta ja siitä, mitä kyseisen työpajan uutisoinnin myötä oikein paljastui. Verkkokeskustelussa viitattiin *Big Brother* -ohjelmaan ja tosi-televisioon yleensä. Monet pitivät niitä kyseenalaisina mediailmiöinä ja jopa ihmisarvoa alentavina. Työpajan uutisoinnissa, nykytaiteessa ja tosi-televisio-ohjelmissa nähtiin yhtymäkohtia siinä mielessä, että pehmoleluja ”tuunaavista” nuorista ja heidän maailmastaan ajateltiin paljastuvan jotain henkilökohtaista. Aineistossani nuorten aseman voi tulkita ensinnäkin tunnustajiksi. Heidän ajatellaan paljastavan taiteellisessa toiminnassaan jotain sisäisestä maailmastaan. Todistajiksi voi tulkita sekä nuoret, toimittajan että työpajan ohjaajan. He kaikki kertovat henkilökohtaisen kokemuksensa kauhusta, maailman tilasta tai työpajan tapahtumista joko pehmoleluja käsittelemällä, puhumalla tai kirjoittamalla. Vastaanottajia ja näin ollen tuomareita tai lautamiehiä edustavat verkkokeskustelijat, jotka lukivat lehtijutun tunnustusten tai todistusten näkökulmasta ja arvioivat sekä tunteita että tekoja, joita siinä kuvattiin. Tämä arvioiva kommentointi kiteytyi keskustelussa usein kysymykseen siitä, mitä pehmoleluille saa tehdä nuorten taiteessa.

Mihin tunteet kohdistetaan? [– –] *Se, mitä jutussa esiintyvät nuoret työpajassa tekivät ja puhuivat, ei ole heistä itsestään myötäsyttyisesti tai taidekasvattajan yllyttämänä kumpuavaa pahaa vaan osa siitä, mitä he tässä maailmassa tänä aikana eläessään näkevät ja kuulevat, toisin sanoen heidän ehkä kaoottinen, hämmäntynyt ja ahdistunutkin kokemuksensa omasta elinympäristöstään ja kulttuuristaan. [– –]*

Suna Vuori, toimittaja 1.11.2008

En ymmärrä. [– –] *Yläasteikäisetkin valitettavasti ovat joutuneet pahoinpidellyiksi ja raiskatuiksi, jopa tapetuiksi ja osa puolestaan on pahoinpidelty ja raiskannut. Varsinkin poikien seksuaalikasvatukseen tulisi mielestäni kiinnittää erityistä huomiota ja tällaiset väkivaltaraiskausleikit pehmolelulle tarkoituksena voimaannuttaa nuoria tuntuvat vähän... sairailta. [– –]*

nuori aikuinen 4.11.2008

Koulukiusattujen purkautumistie. [– –] *On erittäin hyvä, jos pahoinvointia voi purkaa harmittomalla tavalla. Vaikkapa nalleja tuhoamalla. Elävät olennot ovat asia erikseen, varmaan jokainen tajuaa, ettei pehmolelu ole elävä eläin. Varsinkin jos tunteita pääsee purkamaan siinä iässä, kun ei vielä osaa eikä halua puhua ahdistavista ja suurta häpeää tuottavista kokemuksista ja ajatuksista.*

ex-kiusattu ja usein vieläkin ulkopuolinen 6.11.2008

Työpajan nuorten ajateltiin todistavan maailmantilaa ja kertovan omista kokemuksistaan ja tunnustavan näin omaa pahaa oloaan. Medioiduksi tämä todistaminen ja tunnustaminen kääntyi uutisoinnin myötä. Verkkokeskustelusta muodostui oma ”oikeusjuttunsa”, jossa moraalisia tuomioita jaettiin kiihkeästi. Kuvaavaa on, että nuoret itse eivät siihen juurikaan osallistuneet. Saattaa olla, että he kokivat itsensä ulkopuolisiksi suhteessa koko mediakohuun, ehkä työpajalla ei ollut heille arvaillun kaltaista suurta merkitystä, eivätkä he kokeneet tarpeelliseksi esittää omia näkökulmiaan. Aineiston perusteella asiaa voi vain arvailla, mutta tunnustamisen ja todistamisen logiikka on kuitenkin selvästi aikuisten antama tulkintamalli tapaukselle.

Pehmolelujen leikkely – vapaata ilmaisua, taidetta vai leikkiä?

Revityt pehmolelut latautuivat raskailla symbolilla merkityksillä ja tulkinnoilla suhteessa tekijöidensä henkiseen tilaan. Yksilöllisen ilmaisun tasoa korostivat myös lehtijuttujen kuvat, joissa oppilaita esitettiin tunnistettavasti. Pehmoleluihin kohdistuneita tekoja tulkittiin ensinnäkin joko nuorten pahan olon tai aggressiivisuuden ilmauksina eli raadeltu pehmolelu on intiimi tunnustus omasta sisäisestä maailmasta. Toiseksi pehmolelujen kokemia kauheuksia pidettiin todistuksina siinä mielessä, että ne kertovat nuoren silmin siitä, millaisessa maailmassa tällä hetkellä elämme. Kolmanneksi jotkut kirjoittajat kritisoivat leikelyjen pehmolelujen todistusvoimaa liittämällä työpajatoiminnan harmittomaan pilailuun ja lasten leikkeihin, joita tällöin pidettiin vaarattomina ja merkityksettöminä.

Kirjoittajat arvioivat tunnustusten luonnetta väittelemällä siitä, kuinka suoraan pehmoeläimet edustavat eläviä olentoja ja taiteellinen toiminta reaalisia tekoja. Osan näkemys oli, että nuoret erottavat lelut oikeista eläimistä ja tekevät samalla eron henkilökohtaisten pehmolelujen ja työpajan kierrätysmateriaalin välille. Toisille pehmolelun kaltoin kohtelu edusti heikomman, elävän olennon kiusaamista. Perusteluja puolesta ja vastaan argumentoitiin kehityspsykologisin ja psykoanalyttisin kaiuin. Taustalla näkyi muun muassa D.W. Winnicottin (1971) tunnettu näkemys pehmolelusta lapsen transitionaaliobjektina, välittäjänä sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välillä, johon lapsi muodostaa kiintymyssuhteen. Myös evoluutiopsykologisia perusteluja käytettiin puhumalla tiettyjen piirteiden herättämästä luontaisesta hoivavietistä.

***Vammauttavaa ei voimauttavaa.** [– –] Pikkulapselle pehmolelu on elävä olento, johon hänellä on syvä ja kestävä tunneside. Jopa aikuinen ihminen kauhistuisi, jos hänen lapsuuden aikaista nalleaan käsiteltäisiin siten kuin teidän työpajassanne. Jos lapsi silpoisi, polttaisi tai raiskaisi nallensa, jokainen äiti, isä ja lastenpsykiatri pitäisi sitä hälyttävänä oireena. [– –]*

Leena Krohn 3.11.2008

***Kärpäset, mammaalit ja pehmolelut.** [– –] mammaalin korostuneita tunnusmerkkejä omaavat pehmolelut ovat se vihonviimeinen leikkelyn ja raiskaamisen kohde, jonka 9-luokkalaisille voisi antaa. Tämä ehkä kertoo jotain siitä miten ”pätevään” psykologiseen silmään ko. työpajan menetelmät perustuvat. Juuri tuonikäiset siis elävät nimenomaan pehmolelujen herkkyyksensä. [– –]*

Kuinka Karl Marx tavataan 5.11.2008

Pehmolelujen käsittelyä arvioitiin myös suhteessa kirjoittajien omiin kokemuksiin. Toiset muistelivat omia tuhoamisleikkelynsä ja oletivat kaikkien lasten leikkivän sellaisia. Jotkut kirjoittajat pohtivat suhdettaan aikanaan rakkaisiin pehmoleluihin eivätkä tahtoisi aikuisenaan osallistua kuvattuun toimintaan. Henkilökohtaisista tunteista etsittiin todistusvoimaa siihen, voiko pehmoleluja käyttää taiteen materiaalina kuvattun kaltaisessa työskentelyssä.

Antaako taiteellinen toiminta, tässä pehmolelujen käsittely, tilaa intiimien kokemusten vapaalle ilmaisulle? Kertooko se totuuden maailman tilasta tai toimiiko taide kenties maailman tutkimisen ja kokeilemisen välineenä? Taiteen todellisuus suhteessa yksilön sisäiseen maailmaan tai arkitodellisuuteen näyttäytyi väittelynä pehmolelujen käsittelyn oikeutuksesta ja toi esiin taidekäsityksiä taidekasvatuksen kontekstissa. Osalle kirjoittajista taide on tunnustuksellista ja todistavaa toimintaa, jolla on suora yhteys reaali maailmaan. Tällöin tekoja pidetään erityisen järkyttävinä ja epäeettisinäkin, tai sitten ajatellaan, että juuri taiteen terapeutisuuden vuoksi ilmaisun vapaus on tärkeää.

***No joo.** Ilmeisesti pehmolelut ovat jonkinlainen tabu. Suuri osa ihmisistä liittyy niihin jotain mitä olettavat kaikkien liittävän niihin. Nuori tajuaa kyllä, mistä nallet on tehty. Napeista, vanusta ja kankaasta. Ne eivät ole oikeita tun-*

tevia olentoja. Minä olisin huolissani jos ysiluokkalaiseni kuvittelisi jotain muuta. Sitä nuori tekee minkä keskellä elää. [– –]

Kristiina 6.11.2008

Tulkitsen seuraavaksi keskustelua kolmesta näkökulmasta. Ensin tarkastelen aineistossa ja uutisoinnissa painotettua luovan itseilmaisun näkökulmaa. Toiseksi käsittelem keskustelua taiteen ja taidekäsitteiden näkökulmista. Kolmanneksi tarkastelen keskustelussa esiin nous-
sutta leikin ja viattomuuden teemaa.

Luova itseilmaisu

Pehmolelutyoöpaja-keskustelussa puututaan taiteellisen ilmaisun vapauten taidekasvatuk-
sen kontekstissa. Jotkut keskustelijat, kuten kirjailija Leena Krohn, kritisoivat käytettyä
menetelmää siitä, että se tuottaa aggressiivista ilmaisua. Monet kirjoittajat näkevät pajan
tuotokset ensisijaisesti nuorista itsestään lähtevinä, eivät pajatoiminnan pedagogisten ja
sisällöllisten ratkaisujen seurauksina. Työpajan ohjaaja Rossi-Horto ei ”tunnusta”, että lop-
putulokset eli ilmaisu liittyisivät häneen, vaan ”todistaa” tapahtunutta.

***Aggressiivista puhetta.** [– –] Taide toimii mallina, jossa todellisuuden fiktii-
vistä luonnetta voidaan purkaa. [– –] Kyse ei ole ohjaajan omasta fanta-
siasta, jonka hän toisi oppilaiden todellisuuteen, vaan muodon antamisesta
sille, joka jo on heidän todellisuuttaan. Heidän omaa vastuun ottamista to-
dellisuudesta. On äärimmäisen tärkeitä oppia ilmaisun rajoittamaton vapaus
taiteen tekemisessä. Vain tällä tavalla voidaan ymmärtää taiteen ja todelli-
suuden ero. [– –]*

Tero Nauha 4.11.2008

***Työpajojen ilmapiiri ei ole aggressiivinen.** [– –] Miksi sitten nuoret käsitte-
levät tilaisuuden tullen tämänkaltaisia asioita, ei ole kasvattajan menetelmis-
tä riippuvainen. Kuoliaaksi vaimentaminen ja eskapismi ei mene läpi nyky-
nuorten kanssa työskennellessä.*

anne rossi-horto 3.11.2008

Kysymys siitä, mistä taiteellinen ilmaisu kumpuaa, on ollut taidekasvatusnäkömyksen kan-
nalta keskeinen jakaja jo viimeisen sadan vuoden ajan. Samoin opettajan toiminnan ja
valintojen vaikutusta oppilaiden ilmaisuun on pohdittu pitkään erityisesti suhteessa luovan
itseilmaisun pedagogiikkaan. Sekä Vuoren artikkelissa että verkkokeskustelussa on argu-
mentteja, joiden juuret ovat tässä 1900-luvun alussa syntyneessä taidekasvatusaatteessa.
Luovan itseilmaisun merkittävä kehittäjä on Viktor Lowenfeld, jonka klassikkoteos *Creati-
ve and mental growth* ilmestyi Yhdysvalloissa vuonna 1947.

Lowenfeldin näkemykset ovat voimakkaasti psykoanalyttiseen ajatteluun pohjautuvia:
yksilö pakotetaan konflikteihin yhteisön vaatimusten kanssa hänen joutuessaan rajoitta-
maan vietti-impulssejaan. Luovan itseilmaisun tavoitteena on sisäisen viettienergian purka-
minen turvallisesti ja ulkoisten rajoitusten välttäminen tai vaimentaminen. Terapiakulttuu-
rin tunnustamisen ja todistamisen tavoin yksilön ilmaisun tavoitteena on pidäkkeetön avoi-
muus. Taideopettajan pitäisi olla ennen muuta lapsen yksilöllisen ilmaisun mahdollistaja.

Tämä on synnyttänyt vuosikymmeniä jatkuneen pohdinnan siitä, miten paljon opettaja voi puuttua oppilaan taiteelliseen toimintaan esim. aiheita antamalla tai tekniikoita opettamalla. Suomalaisessakin taidekasvatuksessa tämä on näkynyt yksilölliseen ilmaisuun pyrkimisenä ja siihen ohjataan, koska sen ajatellaan olevan ihmiselle hyväksi. (Vrt. Rantala 2001, 9–12.) Aineistossa viitataan toistuvasti luovan itseilmaisun ihanteisiin. Vuori kirjoittaa artikkelissa sensuroimattomista vieteistä ja niiden purkamisesta. Verkkokeskustelussa ajatus aggressioiden purkamisen mahdollisuudesta tai mahdottomuudesta itseilmaisun keinoin korostuu. Sekä terapiakulttuurin että luovan itseilmaisun diskurssit saavatkin jotkut kritisoimaan keskustelun tasoa ja arvostelemaan terapeutin diskurssin tunkeutumista asiantuntijapuheen ulkopuolelle.

”Terapian” inflaatio. [– –] Tulevana psykologina tunnen oman ammattikuntani puolesta suorastaan raivoa siksi, että yhdellä jos toisellakin kentällä puhutaan sumeilematta terapeuttisuudesta, vaikka mielenterveysosaamista ei toimijoilla olekaan. Maallikoille ”terapeuttinen näyttää olevan mitä tahansa itsensä purkamista, itsensä toteuttamista, tunteissa mylläämistä ja kaiken kuonan kaatamista ulos sisältään – mitä hallitsemattomammassa ja brutaalimmassa muodossa, sen parempi. [– –]

”Terapian” inflaatio, Heidi, 5.11.2008

Vaikka keskustelussa korostuu terapeuttinen itseilmaisuus, itse työpaja ei näyttäisi yksiselitteisesti johdattavan henkilökohtaiseen, tunnustamiseen ja todistamiseen liittyvään ilmaisuun, siinäkin työstetään artikkelin mukaan aikuisten luoman kauhukulttuurin kuvastoa. Työpajan tavoitekuvauksessa käytetään myös voimauttamisen käsitettä. Käsitteen voisi ymmärtää siten, että tavoitellaan kulttuurisen ja yhteisöllisen toimijuuden vahvistamista ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia. Sekä kuvauksessa että verkkokeskustelussa voimauttaminen kytketään kuitenkin osaksi yksilön sisäistä maailmaa. Haluttomuus ajatella voimauttamista yhteisöllisten rakenteiden näkökulmasta on osa terapeuttisesta kulttuurista, jossa sekä ongelmien syyt että ratkaisut sidotaan yksilöön.

...ja miten niitä tunteita puretaan? [– –] Tarkoituksenahan oli saada nuoret avautumaan mm. peloistaan, käsittelemään niitä ja sitä kautta tuntemaan, että he itse voivat vaikuttaa näihin tunteisiin ja oppia ainakin jossain määrin hallitsemaan niitä ja vaikuttamaan niiden syntymiseen. Tämä on juuri sitä, mitä jutussa kutsutaan voimauttamiseksi. [– –]

Suna Vuori, toimittaja 1.11.2008

Pehmolelutyöpajan itseilmaisuun liittyvät arviot ja epäilyt voi kiteyttää niin, että taiteellisen toiminnan oletetaan olevan sekä yksilöllisten kokemusten ja impulssien ilmaisua että yhteiskunnallista vaikuttamista kertomalla yksilöllisiä todistuksia maailman tilasta. Kritiikki kohdistuu niin ilmaisunvapauteen kuin pedagogin valintojen vapauteen. Nämä näkökulmat ovat sidoksissa myös siihen, millaisia taidekäsitteitä keskustelijoilla oli.

Taidetta ja taiteilijoita?

Taidemaailman tapahtumat vaikuttivat verkkokeskustelussa nousseisiin kommentteihin pehmolelujen kohtelusta. Verkossa väiteltiin taiteellisen ilmaisun vapaudesta, rajoista ja suhteesta reaali maailmaan. Pehmolelujen leikkelyä verrattiin julkisuudessa käytyihin kiistoihin ammattilaistaiteen rajoista. Kristian Smedsin näytelmäversio Tuntemattomasta sotilaasta Suomen kansallisteatterissa oli herättänyt kriittisen keskustelun vuotta aiemmin. Myös muita taiteilijoita kohtaan oli julkisuudessa kritisoitu ja esitetty, että heidän teoksiaan ei saisi tukea tai edes esittää julkisesti, kuten kuvataiteilija Ulla Karttusen Neitsythuorakirkko kevättalvella 2008. Verkkokeskustelussa nimeltä mainittiin ohjaaja Jouko Turkka, ja kuvataiteilijoista viitattiin Teemu Mäkeen. Pehmolelujen käsittelyllä nähtiin yhteyksiä Mäen videoteokseen *Sex and Death* (1988). (Vrt. Jyränki & Kalha 2009, 127; Lassila 1992, 58.)

Minkä nuorena oppii... Tunnetuin aggressioitaan purkava ammattitaiteilija on eläinräökkääjä Teemu Mäki, jonka kissantappovideo on jopa tallennettu Kiasmaan! Kun nämä ysiluokkalaiset aikoinaan menevät taideteolliseen, heillä on jo takanaan kuivaharjoittelua pehmoleluilla ennen tosi toimiin siirtymistä. Liekö tämä "taidekasvattaja" Mäen oppilaita?

Surullista 1.1. 2008

Taiteen ja todellisuuden arvo. [– –] Taiteen efektuallisoituminen on mielestäni huolestuttava ilmiö. Tuntuu siltä kuin taiteen tekijöille olisi ensisijaista saada vastaanottajat hätkähtämään, ei ajattelemaan. Kokemukset ja elämykset käsitetään taiteeksi. Turkkalaisella teatterilla tai uudella Tuntemattomalla ei ole laadullista eroa Pelkokertoimiin ja muihin extreme-kokemuksia hakeviin ohjelmiin. [– –]

Kuinka Karl Marx tavataan 4.11.2008

Esitettiin epäilyjä, tekivätkö työpajalaiset taidetta, mutta taiteen määrittelyä koskeviin kiistoihin ei menty syvemmälle. Taidekasvatuksen näkökulmasta kysymys on kiinnostava siksi, että ammattitaiteilija altistaa itsensä kritiikille ja omaa teoksistaan myös juridisen vastuun. Taidemaailma ei tunnusta taidekasvatuksen parissa tehtyjä teoksia varsinaisesti taiteeksi, vaikka taiteen määrittelyn rajat ovatkin häilyvät. Keskustelussa myös esitettiin, ettei nuoria tulisi pitää pehmolelupajan tapauksessa taiteilijoina. Taidekasvatuksen kannalta kysymys tekijyydestä on muutenkin epäselvä: tehtävänanto suuntaa lopputulosta tavalla, jonka voi ajatella jakavan mahdollisen taiteilijuuden sekä kasvattajalle että oppilaalle. (Pääjoki 2006, 58.)

Ilmaisun rajoittamaton vapaus? [– –] 1) Työpajalaiset eivät tehneet taidetta. 2) Ei taiteilijalla eikä kellään muullakaan ole missään yhteiskunnassa ilmaisun rajoittamatonta vapautta, mikäli ilmaisuun sisältyvät teot. [– –]

Leena Krohn 4.11.2008

Keskustelijat kysyivät, mitä taiteen nimissä saa tehdä ja esittää. He miettivät erityisesti sitä, missä kulkevat väkivaltaisuuksien rajat. Viihteen väkivaltaisuus tunnustettiin ikään kuin

väistämättömänä ilmiönä, mutta taiteessa sitä pidettiin monesti tuomittavana. Samoin kysymys siitä, miten paljon nuoret näkevät väkivaltaviihdettä tai väkivaltaa, oli esillä. (Vrt. Duncum 2006.) Taiteessa esitetty väkivalta liitettiin taiteen tekijöiden henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan ja aggressiivisuuteen. Keskustelussa pehmolelujen käsittelystä ja ammattitaiteilijoiden teoksista nousi toistuvasti esiin taidekäsitys, jonka mukaan symbolinen tai fiktiivinen teko ovat rinnastettavissa reaalimaailmaan. Tämä näkemys sai myös kriittikiä osakseen ja pehmolelujen käyttöä työpajan materiaalina puolustettiin.

Karmivaa. [– –] *Taiteilijat eivät näköjään ymmärrä tai halua nähdä sitä tosiasiaa, että se, mitä ajatellaan ja mitä koko ajan toistetaan, alkaa todentua. Väkivalta ja paha olo lisääntyy kun sitä oikein lietsotaan. Taiteen avulla voitaisiin saada maailmaan ja omaan mieleen jotain kaunistakin – mutta ei, se ei ole muotia. Täytyy tehdä oksettavia tekoja ja lietsoa paha henkeä.*
[– –]

Taiteen ystävä, 5.11.2008

Kerrankin jotain hyödyllistä. *Nuoret kokevat maailman kauhut keskenään, eikä asioiden purkamiselle ja käsittelylle löydy aikaa kotoa. Eiköhän tuollainen valvottu ympäristö tuttujen koulukavereiden kanssa ole turvallinen paikka käsitellä myös ikäviä asioita ja tunteita. Turha nuorten tekosia nallekarhuille on kauhistella. Jokaisella pienellä taiteilijalla oli varmasti hyvä syynsä pehmonallen modaukseen.*

Taiteilia, 5.11.2008

Taiteesta käyty verkkokeskustelu on aineistossa terapiakulttuurisesti väritynyttä eli henkilökohtaisuus kytkeytyy totuuteen ja samalla faktan ja fiktion rajat puhuttavat. Kuten Jyränki ja Kalha totesivat Karttusen Neitsythuorakirkko-teoksen aiheuttamasta mediakohusta, ei pehmolelutyöpajan tapauksessakaan keskusteltu niinkään teoksista kuin tekijöistä eli oppilaista ja taidekasvattajasta. Samalla kyse oli hyökkäyksestä taidemaailmaa ja taidejärjestelmää vastaan. Nykytaiteen lähtökohdat sekä ärsyttivät että olivat osin vieraita ja epäilyttäviä. (Jyränki & Kalha 2009, 113.) Taidekäsitys, jossa tekijä todistaisi ilmaisullaan jotain omasta itsestään ja samalla terapoiisi itseään on nykytaiteelle vain yksi mahdollisuus ja vain joidenkin ammattitaiteilijoidenkin allekirjoittama (vrt. Jyränki & Kalha 2009, 133; Lepistö 1991, 106–107). Nykytaiteessa taiteelle jopa tavoitellaan mediaspektaakkeleita eikä taiteilija aina voi estää persoonansa ja julkisuuskuvansa yhdistymistä taiteeseen, vaikka tahtoisiikin (Jyränki & Kalha 2009, 122). Pehmolelutyöpaja-keskustelu asettuu saman logiikan piiriin ja työpajan oppilaiden henkinen tila otettiin kyseenalaistamatta julkisen tuomaroinnin kohteeksi. Taidekasvatuksen ja taidemaailman suhde nähtiin joko niin, että taidekasvatus on harjoittelua taidemaailmassa toimimiseen tai että taidekasvatus pitäisi pitää erillään nykytaiteen käytännöistä.

Leikkivä lapsi – viaton vai paha?

Työpajan taiteellista toimintaa verrattiin aineistossa taiteen lisäksi lasten leikkeihin. Esitettiin myös epäilyjä siitä, että työpajaa ei voi rinnastaa leikkiin lainkaan, koska siinä eivät toteudu leikin viattomuus ja fantasiamaailma. Osittain leikistä puhuminen johtui varmasti

siitä, että työskentelyn materiaalina oli leluja. Yhtäältä katsottiin, että niin kauan kuin on kyse leikistä, toiminta ei ole arkitodellisuuden kannalta tuhoavaa vaan tarpeellista ja hedelmällistä, ja leikin on oltava vapaata. Suhdetta reaali maailmaan esitettiin osassa kommentteja suoraksi: leikki joko edeltää tai kuvaa arkitodellisuutta, eli on joko aktuaalisten tekojen harjoittelua tai kuvaa suoraan reaali maailmaa. Muutamassa kommentissa puolestaan ajateltiin, että leikin ja pelleilyn kaltaisena toimintaa ei pitäisi ottaa ollenkaan vakavasti. Oppilaiden mahdollista pilailua voisi pitää myös itse työpajatehtävän ja juttua tekevän toimittajan ironisointina tai kritiikkinä, joskaan tätä vastustamiseen viittaavaa tulkintaa ei aineistossa esitetty.

Käsittely voisi jatkua. [– –] *Aika monessa lapsiperheessä kidutetaan leikeissä tyhjäkätseisiä pehmoleluja tai barbeja, eivätkä nämä lasten kielletyt leikit lopu sillä, että aikuiset elävät kuin pimeää puolta ei lapsessa tai nuoressa olisikaan.* [– –]

maaru 3.11.2008

Myyttinen ja todellinen pahuus. [– –] *Niin kauan kuin tinasotilailla leikitään, pahuutta ei ole. Pahuus alkaa vasta siitä kun leikki, tarinamuoto, mielikuvitus ja attribuuttien hallinta katoavat. Pahuus alkaa kun hallinta loppuu. Silloin tapahtuu taantuma, merkitykset häviävät, tinasotilaat lentävät lattialle, aggressio saa vallan.* [– –]

Kuinka Karl Marx tavataan 3.11.2008

Kaikella kunnioituksella Leena Krohn ja muut saman linjan vaahoajat, miten huvittavia olettekaan. Psykopaattisuuteen kasvattamista? [– –] *Tuossahan on aimo annos huumoria tuossa menetelmässä, ja se näyttää menevän monelta ohi. Älkää ottako itseänne niin tosissanne niin ei tarvitse kieltää niin monia asioita.*

Lasse N. 3.11.2008

Leikkiin vertautuvissa argumenteissa painottui vapaa, lastenkeskinen leikki. Itse tapauksen näkökulmasta lähempänä olisi ollut ohjattu, pedagoginen leikki, mutta siihen ei keskustelussa viitattu. Lastenkeskisen leikin osalta sivuttiin aikuisten kieltämiä leikkejä. Jotkut kirjoittajat painottivat sitä, miten lapset leikkivät salaa julmia leikkejä, ja että aikuiset kieltävät nämä leikit suojellakseen itseään lapsen pahuudelta. Aikuisten onkin vaikeaa suhtautua kuolemaa ja seksuaalisuutta sisältäviin lastenleikkeihin, ja myös mediasisältöihin liittyvät leikit jakavat aikuisten mielipiteitä. Varsinkin kasvatusympäristöissä lapset ovat luoneet erilaisia tapoja väistää aikuisten harjoittamaa kontrollia. (Pennanen 2009, 196.) Syynä kieltämiseen tai rajoittamiseen on ensinnäkin se, että näiden ilmiöiden ei ajatella kuuluvan viattomaan ja huolettomaan lapsuuteen eikä lasten haluta olevan niistä tietoisia. Toiseksi leikkien on ajateltu ennustavan tai ennakoivan todellisia tapahtumia. Suomalaisessa kansanperinteessä esimerkiksi hautajaisia leikkivien lasten ajateltiin ennustavan läheisen kuolemaa. Kolmanneksi leikkiin liitetään nykyisin vahva pedagoginen ulottuvuus, sen ajatellaan kasvattavan siihen toimintaan, mitä leikitään. Tästä syystä leikkejä pyritään ohjaamaan

kehittävään suuntaan ja rajoittamaan tuhoavia tai muuten arveluttavia leikkejä. (Kalliala 1999, 145, 232–233; Hänninen 2003, 40–41.)

Ihmettelen. [– –] *Tarvitaanko tällaisia saksileikkejä? Eikö niiden myötä tuhota viimeisetkin rippeet herkkyydestä ja viattomuudesta?*

j.lehto 1.11.2008

Leikin ja viattomuuden suhteesta sekä itse toimijoiden viattomuudesta väiteltiin. Toimittaja Vuori kirjoitti työpajaa kuvaavassa artikkelissaan raflaavasti menetetyistä viattomuudesta. Viattomuus onkin yksi nykyisen lapsikuvan tärkeimpiä stereotyyppioita ja liittyy myös psykokekulttuuriseen puhetapaan: lapsi on tämän ajattelutavan mukaan aito ja totuudellinen, elleivät sivilisaatio ja aikuiset ole häntä vaurioittaneet (Kivivuori 1999, 118). Väittelyä käytiin siitä, ovatko lapset olemuksellisesti viattomia tai pahoja ja työpajan ajateltiin joko tuhoavan viattomuutta tai ilmentävän sen katoamista. Toisaalta joidenkin kirjoittajien mielestä lapsi on lähtökohtaisesti moraaliton, ja hän oppii hyväksi vasta kasvatuksen myötä. (Vrt. Kennedy 2006, 30–31.) Viattomuutta ja pahuutta sukupuolitettiin siinä mielessä, että pahuus liitettiin erityisesti poikiin. Lapsia ryhmänä pidettiin uhkana lapsille yksilöinä, vertaisryhmän valta oletettiin yksilön valinnanvapautta voimakkaammaksi.

Normaali=käyttäytyä hyväksytyllä tavalla. *Pikkupojat ovat kyllä tässä suhteessa [kärpästen silpominen] sanatarkasti suhteessa valtaväestöön epänormaaleja, sillä he eivät noudata yhteiskunnassa ylläpidettyä normia siitä, että kärpäksille ym. ei tehdä pahaa. Pikkupojille tämä(kin) asia opetetaan, minkä jälkeen he muuttavat käyttäytymistään ”normaaliksi”. [– –]*

Itsekin taidekasvattaja 5.11.2008

Hyvä Suna Vuori. *Lapset eivät uskalla porukassa sanoa että jäi paha olo, en olisi halunnut repiä/raiskata/tuhota. Porukan valta on liian vahva, ja kaikkien on pakko mennä porukan mukana ja olla räyhäkkäinä sitä mieltä, että ”ei tunnu missään!” [– –]*

Jane 2.11.2008

Lapsi ei tarvitse kauhua. *Lasta pitäisi suojella, jopa näiltä ammattilais-hörhöiltä. Myös tällaiselta kulttuurilta, taiteelta ja viiheeltä, mitä lapsille tarjotaan. Mitähän noitten tätien (luullakseni naisia) päässä oikein liikkuu, eikö yhtään tunnu pahalta ohjata lapsia tuollaiseen? [– –]*

jorik 5.11.2008

Lehtijutussa puhuttiin nuorista eikä lapsista. Viattoman lapsen idea ja leikkiin rinnastaminen toivat kuitenkin keinon argumentoida työpajaa vastaan. Keskustelussa törmäsivät erilaiset käsitykset lapsuuden luonteesta ja siitä, ketkä ovat lapsia. Valinta lapsista ja nuorista puhumisen välillä oli tarkoituksellista: lapsista puhuessaan kirjoittaja haluaa korostaa oppilaiden manipuloitavuutta ja uhriasemaa sekä toisaalta aikuisen vastuuta. Oppilaita nimitetään nuoriksi, jos kirjoittaja painottaa oppilaiden kypsyyttä ja omia valintoja ja toisaalta sil-

loin, kun oppilaiden toiminta nähdään jotenkin uhkaavana suhteessa yhteisöön. Lapsikäsitys kytkeytyi käsityksiin taiteellisesta toimijuudesta. Viattoman lapsen ei ajatella olevan kykenevä omiin päätöksiin tai tietoihin valintoihin. (vrt. James 2011, 9; Pääjoki 2012, 120.) Taiteellisen toiminnan näkökulmasta verkkokeskustelussa väiteltiin siitä, millainen toiminta on lapsille sopivaa ja kiisteltiin aikuisen vallasta ja vastuusta leikin ja taiteen suuntaamisessa ja ohjaamisessa. Tähän yksi harvoista nuorista keskusteluun osallistujista kirjoitti oman provokatiivisen kommenttinsa:

Mitkä lapset?! Minusta tässä uutisessa puhuttiin NUORISTA yläaste ikäisistä eikä lapsista? Näiden kahden välillä on minusta ero, mikä saattaa johtua siitä, että kuulun itse noihin nuoriin. [– –] Välillä tuntuu, että aikuiset ovat rupeneet pitämään minun ikäluokkaani jotenkin epätasapainoisena. Yhden nallen silpominen ja kouluammuskelut eivät liity mitenkään toisiinsa. Miettikää nyt vähän. Minusta tuo kurssi kuullosti hauskalta. Voisi katsoa olisiko täälläpäin samanlaisia kursseja.

Nallensilpoja 5.11.2008

Taidekasvatuksen suhde medioituun terapiakulttuuriin

Kokonaisuudessaan verkkokeskustelua leimasi lasten ja nuorten puolesta puhuminen, vaikka moni kirjoittava aikuinen väitti puhuvansa lasten ja nuorten näkökulman tuntien. Lapset ja nuoret yleistettiin homogeeniseksi ryhmäksi, jossa yksilöllisille eroille ei annettu kovin paljon tilaa, vaikka keskustelua väritti yksilökeskeinen terapiadiskurssi. Viattoman lapsuuden ideaali nostettiin esiin argumentoitaessa lasten suojelemisen puolesta, joskin myös kyseenalaistettiin kasvatuksen merkitystä korostettaessa. Terapiakulttuurinen puhetapa kytettiin taidekasvatuksen diskurssiin (vrt. Tobin 2006; Pääjoki 2004, 33–34). Tarkastelin rajatusti aineistosta sitä, miten työpajan oppilaiden toimintaa kuvattiin ja arvotettiin tunnustamisen ja todistamisen logiikan mukaisesti, kun henkilökohtainen itseilmaisu oli erityisenä arvioinnin kohteena. Itseilmaisuun perustuvaa taidekäsitystä ei kyseenalaistettu tai esitetty muita vaihtoehtoja, vaan väiteltiin sopivan itseilmaisun rajoista.

Terapiakulttuuri ja medioidun tunnustamisen odotus aiheuttavat taidekasvatukselle kysymyksiä ja haasteita. Kuten verkkokeskustelu toi ilmi, taidekasvatuksen odotetaan tavoittelevan yksilöllistä, luovaa itseilmaisua ja henkilökohtaisten kokemusten esittämistä. Taidekasvatus tapahtuu käytännössä usein ryhmässä, on lyhytkestoista, sekä aiheet että tekniikat ovat usein opettajan antamia ja oppilaat työstävät niitä toisiaan tarkkaillen ja kommentoien. Tästä voi seurata, että diskurssi vastaa huonosti reaalista toimintaa. Samalla taidekasvatusalan ammattilaisilta odotetaan sellaista terapiatyöhön liittyvää ammattitaitoa, jota heillä ei välttämättä ole tai johon he eivät halua työssään sitoutua. Henkilökohtaisiin kokemuksiin liittyvät odotukset ilmaisusta heikentävät myös mahdollisuuksia tutkia taiteellisessa toiminnassa itselle vierasta ja kuvitteellista ja väistävät käsitystä taiteen monimielisyydestä ja yhteisöllisyydestä.

Taiteellisten tekojen tuominen julkisuuteen asettaa ne alttiiksi arvostelulle. Pehmolelu-työpajan tapauksessa tämä näkyi oppilaiden henkilöiden esiin nostamisena ja heidän toiminnastaan käytyä moraalisenä väittelynä. Keskustelijoiden reaktiot syntyivät suhteessa mediahuomioon ja sen aiheuttamaan ”kokuun”. Tapaus on taidekasvatuksen kannalta oireellinen ja antaa taidekasvattajille ja alan tutkijoille mietittävää. Kuten verkkokeskusteluun osallistuneiden taidekasvattajien kommentteista voi lukea, sekä terapiakulttuuri että

medioituminen voivat rajata lasten ja nuorten taiteen tekemisen vapautta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Taidekasvattajan roolista puhuttaessa olisi tärkeää hakea vaihtoehtoja oppilaiden yksilöllistä tekijyyttä korostavalle kielenkäytölle, jotta taidekasvattajan osuus taiteellisen toiminnan suuntaajana olisi mahdollista artikuloida. Taidekasvattajien on hyvä reflektoida myös, miten asennoitua nykytaiteeseen kiinteästi kytkeytyviin shokkiefekteihin ja mediapeleihin (vrt. Jyräki & Kalha 2009, 120–121). Lapset ja nuoret tarvitsevat tilaa tutkia taiteellisessa toiminnassa sellaisiakin asioita, joita eivät henkilökohtaisesti ole kokeneet. Tämän tilan ja sen rajat luo taidekasvatuskontekstissa aikuinen, vaikka hänen valtansa piiloutuisi terapiadiskurssin korostaman tunnustuksellisen itseilmaisun alle.

Lähteet

- Krohn, Leena 2004. Erään keskustelun patologiaa. *Tiistai syyskuu* 14, @12:45. [www-lähde]. < <http://piccolo.kaapeli.fi/krohn/blog/> > (Luettu 15.8.2012).
- Kuole, pehmolelu, kuole! Verkkokeskustelu 1.–6.11.2008. [www-lähde]. < <http://www.hs.fi/keskustelu/message.jspa?messageID=2574322> > (Luettu 15.8.2012).

Kirjallisuus

- Duncum, Paul 2006. Attractions to Violence and the Limits of Education. *Journal of aesthetic education* 40 (4), 21–38.
- Hartman, Anne 2005. Confession as cultural form: The Plymouth inquiry. *Victorian Studies* 47 (4), 535–556.
- Hänninen, Riitta 2003. Leikki, ilmiö ja käsite. Jyväskylä: Nykyculttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto.
- James, Allison 2011. Suojelu ja/vai riski: Näkökulma vallitsevaan lapsuuden kulttuuriseen politiikkaan. Teoksessa Aalto, Emma, Alasuutari, Maarit, Heino, Tarja, Lamponen, Tuuli & Rutanen, Niina (toim.), *Suojeltu lapsuus? Raportti lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 9–16.
- Jyräki, Juulia & Kalha, Harri 2009. *Tapaus Neitsythuorakirkko*. Helsinki: Like.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. *Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kennedy, David 2006. *Changing conceptions of the child from renaissance to post modernity. A philosophy of childhood*. New York: The Edwin Mellen Press.
- Kivivuori, Janne 1992. *Psykokulttuuri: sosiologinen näkökulma arjen psykologisoitumisen prosessiin*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Kivivuori, Janne 1999. *Psykokirkko: psykokulttuuri, uskonto ja moderni yhteiskunta*. Helsinki: Hanki ja jää, Gaudeamus.
- Krohn, Leena 1992. Ei ihminen ole idea. Teoksessa Krohn, Leena & Kostamo, Eila (toim.), *Todistajan katse. kirjoituksia taiteen ja kirjallisuuden etiikasta*. Juva: WSOY, 152–164.
- Kujansivu, Heikki & Saarenmaa Laura (toim.) 2007. *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän ja esittämisen tapaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lassila, Pertti 1992. Erään keskustelun anatomia. Teoksessa Krohn, Leena & Kostamo, Eila (toim.), *Todistajan katse. kirjoituksia taiteen ja kirjallisuuden etiikasta*. Juva: WSOY, 58–68.
- Lepistö, Vappu 1991. *Kuvataiteilija taidemaailmassa: Tapaustutkimus kuvataiteellisen toiminnan sosiaalipsykologisista merkityksistä*. Helsinki: Tutkijaliitto.

- Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimenpideohjelmaksi 2010–2014. Helsinki: Opetusministeriö.
- Lowenfeld, Viktor 1959. Creative and mental growth. New York: Macmillan.
- Pennanen, Suvi 2009. Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena & Karila Kirsti (toim.), Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 182–206.
- Pääjoki, Tarja 2004. Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Humanities.
- Pääjoki, Tarja 2006. Mopoilua soraamontussa ja lavatansseja vanhainkodissa. Synnyt. Taiteen tiedonala 4/2006. [www-lähde]. < http://arted.uiah.fi/synnyt/4_2006/tarja.pdf >, 57–69, (Luettu 15.8.2012).
- Pääjoki, Tarja 2012. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.), Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.
- Rantala, Kati 2001. “Ite pitää keksii se juttu”: Tutkimus kuvataidekasvatuksen ja kasvatettavan kohtaamisesta. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos.
- Sumiala-Seppänen, Johanna 2007. Tunnustan, olen siis olemassa: Mediakulttuurin terapeuttinen eetos. Teoksessa Kujansivu, Heikki & Saarenmaa Laura (toim.), Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän ja esittämisen tapaan. Helsinki: Gaudeamus, 163–183.
- Tobin, Joseph 1995. The Irony of Self-Expression. *American Journal of Education* 103 (3), 233–258.
- Winnicott, Donald, W. 1971. Playing and reality. London: Routledge.
- Vuori, Suna 2008. Kuole, pehmolelu, kuole! Helsingin Sanomat 1.1.2008.

FT Tarja Pääjoki toimii tutkimuskoordinaattorina Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella.